

13. АДВЕНТИСТИТЕ ОТ СЕДМИЯ ДЕН ВЯРВАТ...

Всемирната църква се състои от всички, които истински вярват в Христос, но в последните дни – време на широко разпространено отстъпление, един остатък е призван да пази Божиите заповеди и вярата в Исус. Този остатък обявява, че идва часът на съда, прогласява спасение чрез Христос и разгласява вестта за приближаване на Неговото второ пришествие. Това прогласяване е символизирано чрез трите ангели в „Откровение“ гл. 14; то съвпада с делото на съда в небето и води до покаяние и реформа на земята. Всеки вярващ е призван да вземе лично участие в това свидетелство по целия свят. (Откр. 12:17; 14:6-12; 18:1-4; 2 Кор. 5:10; Юда 3, 14; 1 Пет. 1:16-19; 2 Пет. 3:10-14; Откр. 21:1-14.)

ОСТАТЪКЪТ И НЕГОВАТА МИСИЯ

 ГРОМНИЯТ ЧЕРВЕН ЗМЕЙ Е ГОТОВ за скок. Той вече е предизвикал падането на около една трета от небесните ангели (Откр. 12:4, 7-9). Сега, ако може да погълне младенеца, който ще се роди, ще е спечелил борбата.

Жената, стояща пред него, е облечена със слънцето, има луната под краката си и корона от 12 звезди на главата си. Младенецът, Когото тя ражда, ще „управлява [народите] с желязна тояга“.

Змеят се хвърля, но усилията му да убие Детето са напразни. Вместо това То е „занесено при Бога, дори при Неговия престол“. Разярен, змеят насочва гнева си към майката, която по чуден начин придобива криле и бива отнесена в отдалечено място, специално приготвено от Бог, където Той я храни за време и времена, и половин време – три и половина години или 1260 пророчески дни (Откр. 12:1-6, 13, 14).

В библейското пророчество една чиста жена е символ на Божията вярна църква.¹ Жена, описана като

блудница или прелюбодейка, представлява Божия народ, който е отстъпил (Йез. 16 гл.; Ис. 57:8; Йер. 31:4, 5; Ос. 1:1-3; Откр. 17:1-5).

Змеят, „старовременната змия, която се нарича Дявол и Сатана“, чака да погълне мъжкото Дете, дългоочаквания Месия, Исус Христос. Сатана, водейки война срещу вековния си враг Исус, използва като свой инструмент Римската империя. Но нищо, дори кръстната смърт, не може да отклони Исус от мисията Му като Спасител на човечеството.

На кръста Христос сразява Сатана. Говорейки за разпятието, Христос казва: „Сега е съд на този свят. Сега князът на този свят ще бъде изхвърлен вън“ (Йоан 12:31). Книгата „Откровение“ описва небесния химн на победата: „Сега дойде спасението, силата и царството на нашия Бог и властта на Неговия Христос; защото бе свален клеветникът на нашите братя, който ги клевети денем и нощем пред нашия Бог... Затова веселете се, небеса, и вие, които живеете в тях“ (Откр. 12:10-12). Изгонването на Сатана от небесата

ограничава неговата дейност. Той не може повече да клевети Божия народ пред небесните същества.

Но докато небесата се радват, земята трябва да приеме предупреждението: „Горко на вас, земя и море, защото дяволът слезе при вас много разярен, понеже знае, че му остава малко време“ (Откр. 12:12).

Изливайки гнева си, Сатана започва да преследва жената – църквата (Откр. 12:13), която, макар и да е пострадала много, оцелява. Рядко населени области на земята – „пустинята“ – осигуряват прибежище за верните Божии люде през време на 1260-те пророчески дни или 1260 буквални години (Откр. 12:14-16, вж. гл. 4 относно принципа ден-година).²

В края на духовното преживяване в пустинята Божият народ се появява като белег за скорошното завръщане на Христос. Йоан определя тази група верни като „останалите... които пазят Божиите заповеди и свидетелството за Исус“ (Откр. 12:17). Дяволът особено много мрази този остатък (Откр. 12:17).

Кога и къде се извършва това преследване? Как става то? Кога се появява остатъкът? Каква е мисията му? Отговорът на тези въпроси изисква един преглед на Писанието и на човешката история.

ГОЛЯМОТО ОТСТЪПЛЕНИЕ

Първо езическият Рим преследва Христовата църква, а след това я преследват отстъпилите от собствените ъ редове. Това отстъпление не е

изненадващо – то е предсказано от Йоан, апостол Павел и Христос.

В последната си голяма проповед Исус предупреждава апостолите Си за бъдещата заблуда. „Пазете се да не ви заблуди някой – казва Той... Защото ще се появят лъжехристи и лъжепророци, които ще покажат големи знамения и чудеса, така че да заблудят, ако е възможно, и избраните“ (Мат. 24:4, 24). Неговите последователи ще преживеят период на „голяма скръб“, но ще оцелеят (Мат. 24:21, 22). Внушителни природни знамения ще отбележат края на това гонение и ще открият близостта на Христовото завръщане (Мат. 24:29, 32, 33).

Апостол Павел предупреждава: „След моето заминаване ще навлязат между вас свирепи вълци, които няма да жалят стадото; и от самите вас ще се издигнат човеци, които ще говорят изопачено, за да отвличат учениците след себе си“ (Д.А. 20:29, 30). Тези „вълци“ ще водят църквата към „отстъпление“ или „отпадане“.

Това отстъпление трябва да се случи според Павел преди Христовото завръщане. То е толкова сигурно, че самото му осъществяване е ясен белег за приближаване на това завръщане. „Никой да не ви измами по никакъв начин – казва Павел, – защото това няма да бъде, докато първо не дойде отстъплението и не се яви човекът на греха, синът на погибелта, който така се противи и се превъзнася над всеки, който се нарича Бог, или на когото се отдава поклонение, така че той седи както Бог в Божия храм и представя себе си за Бог“ (2 Сол. 2:3, 4).

Това отстъпление започва още по времето на Павел в ограничени размери. Неговият метод на действие е сатанински, „от всякаква сила, знамения, лъжливи чудеса и с цялата измама на неправдата“ (2 Сол. 2:9, 10). Преди края на първото столетие Йоан заявява, че „много лъжепророци излязоха по света“. Наистина, казва той, „духът на Антихриста“ е „вече в света“ (1 Йоан 4:1, 3).

Как се появява тази система на отстъпление?

Въздигането на „човека на греха“. Оставяйки „първата си любов“ (Откр. 2:4), църквата се лишава от чистотата на учението си, от високите принципи на лично поведение и от невидимата връзка на единство, осигурена от Светия Дух. При богослужението формализмът измества простотата. Популярността и личната власт започват да определят все повече и повече избора на водачи, които, първо, добиват растяща власт в рамките на местната църква, после тя се разпростира и над съседни църкви.

Управлението на местната църква под ръководството на Светия Дух в крайна сметка отстъпва място на църковен авторитаризъм в ръцете на един служител, епископа, комуто е подчинен лично всеки църковен член и чрез когото отделният вярващ има достъп до спасението. Оттук нататък ръководителите мислят само как да управляват църквата, а не да ѝ служат. „Най-големият вече не се считаше за „слуга на всички“.

Така постепенно се развива идеята за свещеническа йерархия, която поставя себе си между отделния човек и неговия Господ.”³

Потъпквайки значението на отделната личност и на местната църква, римският епископ взема върховната власт в християнството. С помощта на императора този най-върховен епископ или папа⁴ е признат за видимата глава на всеветската църква, притежаващ върховна власт над всички църковни водачи по целия свят.

Под ръководството на папството⁵ християнската църква потъва в още по-дълбоко отстъпление. Нарастващата ѝ популярност ускорява нейния упадък. Снизените стандарти стават причина необърнатите да се чувстват удобно в църквата. Мнозина, знаещи съвсем малко за истинското християнство, се присъединяват към църквата само външно, внасяйки своите езически доктрини, образи, начини на поклонение, празници, пиршества и символизъм.

Тези компромиси между езичеството и християнството довеждат до появата на „човека на греха“ – гигантска система на фалшива религия, смесица от истини и заблуди. Пророчеството във 2 Сол. гл. 2 не осъжда отделни личности, а излага религиозната система, отговорна за голямото отстъпление. Много вярващи от тази система обаче принадлежат към Божията всемирна църква, защото живеят според цялата светлина, която имат.

Страдащата църква. С упадъка на духовността Римската църква придобива все по-светски образ, влиза във все по-близки връзки с управлението на империята. Църква и държава се обединяват в един несвят съюз.

В своето класическо произведение Божият град Августин, един от най-влиятелните църковни отци, изявява католическия идеал за всемирна църква, управляваща една всемирна държава. Мислите на Августин полагат основата на средновековната папска теология.

В 533 г. сл. Хр. в писмо, включено в Сборника от закони на Юстиниан, император Юстиниан обявява римския епископ за глава на всички църкви.⁶ Той признава и влиянието на папата за отстраняване на еретиците.⁷

Когато пълководецът на Юстиниан, генерал Велизарий, освобождава Рим в 538 г. сл. Хр., римският епископ е освободен от властта на остготите, чието арианство до известна степен ограничава развитието на Католическата църква. Сега епископът може да упражнява прерогативите си според Юстиниановия декрет от 522 г., вече може да увеличава властта на „Светия престол“. Така започват 1260-те години на гонение според библейското пророчество (Дан. 7:25; Откр. 12:6, 14; 13:5-7).

За зла участ църквата се опитва с помощта на държавата да наложи наредбите и ученията си на всички християни. Мнозина предават вярата си поради страх от гонение,

докато преданите на библейските учения са подложени на жестоко преследване. Християнският свят се превръща в бойно поле. Мнозина са хвърлени в затвора или са екзекутирани в името на Бог! През продължилото 1260 години гонение милиони предани вярващи преминават през големи страдания, а мнозина заплащат верността си към Христос със смърт.⁸

Всяка пролята капка кръв петни името на Бог и на Исус Христос. Нищо не нанася на християнската кауза по-големи поражения от това безмилостно гонение. Цялостното фалшифициране на Божия характер в резултат на тези действия на църквата и на доктрините за чистилицето и вечните мъчения кара мнозина да отхвърлят напълно християнството.

Много време преди Реформацията в самата Католическа църква се издигат гласове, протестиращи срещу безжалостното избиване на опоненти, срещу наглите £ претенции и деморализиращата £ поквара. Нежеланието на църквата да се реформира довежда през XVI век до зараждане на протестантската Реформация, чийто успех е голям удар за властта и престижа на Римската църква. Чрез контрареформация папството повежда кървава борба за смазване на Реформацията, но постепенно загубва битката срещу силите, устремени към гражданска и религиозна свобода.

В крайна сметка през 1798 г., 1260 години след 538 г., Римската

църква получава смъртоносния удар (срв. Откр. 13:3).⁹ Забележителните победи на Наполеоновите армии в Италия поставят папата на разположение на милостта на френското революционно правителство, което гледа на римската религия като на непримирим враг на републиката. Френското правителство кара Наполеон да арестува папата. По негова заповед генерал Бертие влиза в Рим и обявява края на папската политическа власт. Бертие пленява папата и го отвежда във Франция, където той умира като заточеник.¹⁰

Отхвърлянето на папството е кулминацията на дълга поредица от събития, свързани с неговия продължителен път към падение. Това събитие отбелязва края на пророческия период от 1260 години. Много протестанти виждат в него изпълнение на пророчеството.¹¹

РЕФОРМАЦИЯТА

Доктрини не според Писанията, основани на предания, безмилостно преследване на несъгласните, поквара и духовен упадък на голяма част от духовенството – това са някои от главните фактори, станали причина хората да отправят зов за реформи в рамките на установената църква.

Доктринални въпроси.

По-долу следват ПРИМЕРИ на НЕБИБЛЕЙСКИ ДОКТРИНИ, подтикнали протестантската Реформация, които и днес разделят протестанти от римокатолици.

1. Главата на земната църква е заместник на Христос. Според тази доктрина само римският епископ бил заместник или представител на Христос на земята и видимата глава на църквата. Противно на библейското гледище за църковните ръководители (вж. гл. 12 на тази книга), това учение се основавало на предположението, че Христос е направил Петър видимата глава на църквата, а папата бил приемник¹² на Петър.

2. Непогрешимостта на църквата и нейния глава. За престижа и влиянието на римската църква най-много допринасяло учението за нейната непогрешимост. Църквата претендирала, че никога не е допускала грешка, нито ще направи това в бъдеще. Тя основавала това учение на следните разсъждения, които нямат библейска подкрепа: тъй като църквата била божествена, едно от присъщите ѝ характерни качества било непогрешимостта. Освен това, тъй като Бог възнамерявал чрез тази божествена църква да доведе до небето всички доброжелателно настроени, тя трябвало да бъде непогрешима, като ги наставлявала във вяра и морално поведение.¹³ Затова Христос би я предпазил от всякаква грешка чрез силата на Светия Дух.

Логичният извод, отричащ покаяната на човешкото естество (вж. гл. 7 на тази книга), е, че църковният водач трябва също да е непогрешим.¹⁴ В съответствие с това католическата литература претендира, че ръководителят¹⁵ ѝ притежава божествени привилегии.

3. Засенчването на Христовата първосвещеническа посредническа служба. С нарастване влиянието на Римската църква вниманието на вярващите било отклонено от постоянната посредническа служба на Христос като Първосвещеник в небето, символизирана с всекидневните жертвоприношения от старозаветните служби в светилището (вж. гл. 4 и 24 на тази книга), и било насочено към една земна свещеническа служба с ръководител, намиращ се в Рим. Вместо да вярват в Христос за спасение от греховете и за вечно спасение (вж. гл. 9 и 10 на тази книга), вярващите се уповавали на папи, свещеници и прелати. Противно на новозаветното учение за свещеническото звание на всички вярващи, актът на опрощение на греховете, принадлежащ на духовенството, се считал като жизненоважен за спасението.

Свещеническата служба на Христос в небето, където Той постоянно принася дара на Своята умилистителна жертва за каещите се грешници, била фактически отречена, когато църквата заменила Господната вечеря с месата. За разлика от Господната вечеря – служба, която Исус постановява за възпоменание на Неговата смърт и за предвещаване на идващото Му царство (вж. гл. 16 на тази книга) – Католическата църква твърди, че месата, извършвана от католически свещеник, е безкръвно принасяне на Христос в жертва пред Бог. Тъй като Христос е бил принесен в жертва отново, както на Голгота, смятало се, че месата дава особена благодат на вярващите и на умрелите.¹⁶

Незапознати с Писанията, познавайки само месата, провеждана от човешки свещеници, множествата губели благословието от един непосредствен достъп до нашия Посредник Исус Христос. Така били заличени обещанието и поканата: „Нека пристъпваме с дръзновение към престола на благодатта, за да придобием милост и да намерим благодат, която да помага в подходящото време“ (Евр. 4:16).

4. Заслугите, придобити чрез добри дела. Преобладаващото схващане, че чрез вършене на добри дела човек може да получи заслугата, необходима за спасението му, и че вярата не може да спасява, противоречи на новозаветното учение (вж. гл. 9 и 10 на тази книга). Католическата църква учела, че добрите дела, резултат от благодат, влята в сърцето на грешника, представляват заслуга, тоест дават на отделния човек справедливото право да претендира за спасение. Всъщност човек можел да извърши повече добри дела, отколкото са му необходими за спасение – както е случаят със светците – и по този начин да натрупа допълнителни заслуги. Тази допълнителна заслуга можела да бъде използвана от други. Тъй като църквата поддържала, че грешниците са оправдавани въз основа на правдата, влята в сърцата им, добрите дела имали важна роля за оправдание то на човека.

Делата, печелещи заслуги, играели важна роля в доктрината за

чистилицето, според която онези, които не били съвършено чисти, трябвало да понесат очистване, временно наказание за греховете си в чистилицето, преди да влязат в радостите на небето. С молитвите и добрите си дела живите вярващи могли да скъсят периода на мъченията и да намалят страданията на намиращите се в чистилицето.

5. Доктрината за епитимията и индулгенциите. Епитимията било тайнството, чрез което християните могли да получат прощение за грехове, извършени след кръщение-то си. Това прощаване на греховете се извършвало от свещеник, но най-напред християните трябвало да изпитат съвестта си, да се покаят за греховете си и да решат никога повече да не насърбяват Бог. Тогава трябвало да изповядат греховете си на свещеника и да изпълнят епитимията – някаква задача, определена от свещеника.

Епитимията обаче не освобождавала напълно грешниците. Те все пак трябвало да понесат временното наказание или в този живот, или в чистилицето. За да се погрижи за това наказание, църквата въвела индулгенциите. Те осигурявали опрощаване на временното наказание поради греха. Индулгенциите, които могли да ползват както живите, така и тези в чистилицето, били давани при условие на покаяние и изпълнение на предписаните добри дела, често под формата на плащане на пари за църквата.

Допълнителните заслуги на мъчениците, светците, апостолите и особено на Исус Христос и Мария правели възможно съществуването на индулгенциите. Техните заслуги били натрупани в една „съкровищница на заслуги“ и могли да се прехвърлят върху онези вярващи, чиито сметки са недостатъчни. Папата, като обявен приемник на Петър, държал ключовете от тази съкровищница¹⁷ и можел да освобождава хората от временното наказание, като им прехвърлял заслуги от нея.

6. Църквата има върховна власт. През вековете установената църква приемала много езически вярвания, свещени дни и символи. Когато срещу тези мерзости се надигали гласове, Римската църква приписвала единствено на себе си правото да обяснява Библията. Църквата, а не Библията заемала ръководното място (вж. гл. 1 на тази книга). Тя твърдяла, че съществуват само два източника на Божествена истина: (1) Свещените писания и (2) католическото предание, състоящо се от писанията на църковните отци, декретите от църковните събори, одобрените вероучения и церемонии. Винаги когато църковните доктрини се опирали на преданието, а не на Писанието, преданието имало предимство. Обикновените вярващи нямали право да тълкуват ученията, открити от Бог в Писанието. Това право и власт имала само Католическата църква.¹⁸

Зората на новия ген. През XIV век Джон Уиклиф призовава към реформация не само църквата в Англия, но и целия християнски свят. Във време, когато съществуват само няколко екземпляра на Библията, той прави първия £ превод на английски. Неговото учение за спасение само чрез вяра в Христос и за непогрешимостта единствено на Писанията поставя основите на протестантската Реформация. Като утринна звезда на Реформацията той се опитва да освободи Христовата църква от оковите на езичеството, които я държат окована в невежество. Уиклиф основава движение, което трябва да разкрепости умовете на хората и да освободи цели народи от здравата хватка на една фалшива религия. Трудовете на Уиклиф докосват душите на Хус, Йероним, Лутер и много други.

Мартин Лутер – пламенен, импулсивен, безкомпромисен – е може би най-силната фигура на Реформацията. Повече от всеки друг той насочва хората отново към Писанията и към великата евангелска истина за оправдание чрез вяра, обявявайки се срещу спасението чрез дела.

Заявявайки, че вярващите не трябва да приемат никакъв друг авторитет, освен този на Писанията, Лутер насочва хората да обърнат поглед от човешките дела, от свещениците и епитимията нагоре към Христос, техния единствен Ходатай и Спасител. Невъзможно е, казва той, чрез човешки дела да се намали вината за греха или да се избегне

наказанието за нея. Само покаяние пред Бог и вяра в Христос могат да спасят грешниците. Тъй като Неговата благодат е дар, тя не може да бъде купена. Ето защо хората могат да имат надежда не благодарение на индулгенции, а заради пролятата кръв на разпънатия Спасител.

Подобно на археологическа експедиция, откриваща съкровища, заровени под натрупани от вековете остатъци, Реформацията открива тези така отдавна забравени истини. Оправданието чрез вяра, великият принцип на евангелието, е открито повторно, а веднъж завинаги принесената изкупителна жертва на Исус Христос и Неговата достатъчна за всички свещеническа служба на посредничество са оценени наново. Много НЕБИБЛЕЙСКИ учения, например молитвите за мъртвите, почитането на светци и реликви, месата, поклонението на Мария, чистилицето, епитимията, светената вода, безбрачието на свещениците, молитвената броеница, инквизицията, транссубстанцията, помазването на умиращ, уповаването на преданията са отречени и изоставени.

Протестантските реформатори са почти единодушни, определяйки папската система („човека на греха“, „тайната на безчестието“ и „малкия рог“ от книгата „Даниил“) като организацията, която е преследвала Божия верен народ през 1260-те години от Откр. 12:6, 14 и Откр. 13:5 преди Второто пришествие.¹⁹

Доктрината, че Библията и само Библията е нормата за вяра и мо-

рални принципи, става основна за протестантизма. Реформаторите поставят над всички човешки традиции крайния и по-висш авторитет на Писанията. По въпросите за религиозната вяра, никаква власт – папа, събори, църковни отци, крале или книжовници – не може да владее над съвестта. Християнският свят започва наистина да се пробужда от своя сън и в крайна сметка в много страни е прогласена религиозна свобода.

ЗАСТОЙ В РЕФОРМАЦИЯТА

Реформацията на християнската църква не е трябвало да завърши през XVI век. Реформаторите постигат много, но не възстановяват цялата светлина, загубена по време на отстъплението. Те изваждат християнството от пълния мрак, но то е все още в сянка. Пречупват желязната ръка на средновековната църква, дават Библията на света и възстановяват основата на евангелието, но не успяват да открият други важни истини. Кръщението чрез потапяне, безсмъртието като дар от Христос при възкресението на праведните, седмият ден като библиейската събота и други истини (вж. гл. 7, 15, 20 и 26 на тази книга) остават все още в сянка.

Но вместо да продължат напредъка на Реформацията, последователите на пионерите £ само затвърждават нейните постижения. Те концентрират вниманието си върху думите и мненията на реформаторите, вместо върху Писанието. Неколцина откриват някои нови ис-

тини, но мнозинството отказва да продължи напред, отвъд това, в което ранните реформатори са вярвали. В резултат протестантската вяра дегенерира във формализъм и схоластика, а грешки, които е трябвало да бъдат отстранени, са запазени като нещо свято. Пламъкът на Реформацията угасва, а самите протестантски църкви охладняват и се изпълват с формализъм дотолкова, че сами се нуждаят от реформа.

Епохата след Реформацията кипи от теологична активност, но малък духовен напредък е постигнат. Фредерик В. Фарар пише, че през този период „свободата била заменена с окови, универсалните принципи – с жалки елементи, истината – с догматизъм, независимостта – с предания, религията – със система. Живата почит към Писанието била изместена от една мъртва теория за вдъхновението. Добрата правоверност отстъпила място на желязно еднообразие, а живата мисъл – на противоречива диалектика.”²⁰ И макар че „Реформацията счупила оловния скиптер на старата схоластика”, протестантските църкви въвеждат „нова схоластика, чийто скиптер бил желязен.”²¹ Робърт М. Грант нарича тази нова схоластика „скована, както която и да е средновековна теологична структура.”²² Протестантите „практически оковали сами себе си с ограниченията на приетите от тях вярвания.”²³

Избухват противоречия. „Никога не е имало епоха, в която хората да са били така заети да откриват

грешките на другите или да се наричат с такива оскърбителни имена.”²⁴ Така добрата вест се превръща в словесна война. „Писанието вече не говори на сърцето, а на критично настроения разум.”²⁵ „Догмите били правоверни, но духовността била угаснала. Теологията триумфирала, но любовта била угасена.”²⁶

ОСТАТЪКЪТ

Въпреки отстъплението и скръбта през тези 1260 години някои вярващи продължават да отразяват чистотата на апостолската църква. Когато 1260-те години на потисничество приключват в 1798 г. сл. Хр., змеят не е успял в опитите си да заличи напълно Божиия верен народ. Той продължава да насочва усилията си към унищожаване на тези хора. Йоан казва: „Тогавя змеят се разяри против жената и отиде да воюва против останалите от нейното потомство, които пазят Божиите заповеди и свидетелството за Исус” (Откр. 12:17).

Какво представлява остатъкът? Йоан описва битката на змея с жената и нейните потомци, като използва израза „останалите от нейното потомство” (Откр. 12:17). Този израз означава „останалите” или „остатъка” (Откр. 12:17). Библията представя остатъка като малка група Божи чедя, които, макар и заплашени от войни и отстъпление, остават предани на Бог. С този верен остатък Бог си е служил, за да запазва и води през поколенията Своята видима

църква на земята (2 Лет. 30:6; Йез. 9:14, 15; Ис. 10:20-22; Йер. 42:2; Йез. 6:8; 14:22).

Бог упълномощава остатъка да разгласи славата Му и да поведе разпръснатите Му люде по целия свят към „святия хълм, Йерусалим”, „хълма Сион” (Ис. 37:31, 32; 66:20, срв. Откр. 14:1). За събраните по този начин Свещеното писание заявява: „Те са, които следват Агнеца, където и да отива” (Откр. 14:4).

Текстът в Откр. 12:17 съдържа описание на последния остатък в изчисления от Бог род на предани вярващи – Неговите верни свидетели в последните дни преди второто идване на Христос. Какви качества притежава остатъкът?

Характерните качества на остатъка. Остатъкът в последното време не може да бъде лесно сгрешен. Йоан описва тази група с особени думи. Появили се след 1260-те години на гонение, хората, влизащи в неговия състав, „пазят Божиите заповеди и свидетелството за Исус” (Откр. 12:17).

Те имат отговорността да прогласяват непосредствено преди завръщането на Христос Божието последно предупреждение към целия свят – трите ангелски вести от Откр. гл. 14 (Откр. 14:6-12). Самите тези вести съдържат описание на остатъка, т. е. остатък са тези, „които пазят Божиите заповеди и вярата в Исус” (Откр. 14:12). Нека разгледаме по-отблизо всяка от тези характеристики.

1. Вярата в Исус. Божият останал народ се характеризира с вяра, подобна на Исусовата. Тези хора отразяват Исусовото непоклатимо доверие в Бог и в авторитета на Писанието. Вярват, че Исус Христос е Месия, предсказан в пророчеството, Божият Син, Който е дошъл като Спасител на света. Тяхната вяра обхваща всички библейски истини, в които Исус е вярвал и които е проповядвал.

Следователно Божият остатък ще прогласява вечното евангелие за спасението чрез вяра в Христос. Тези вярващи ще предупреждават света, че часът на Божия съд е дошъл и ще подготвят другите за среща с идващия скоро Господ. Ще изпълняват по целия свят една мисия за завършване на Божественото свидетелство към човечеството (Откр. 14:6, 7; 10:11; Мат. 24:14).

2. Божиите заповеди. Живата вяра в Исус задължава остатъка да следва Неговия пример. „Който казва, че пребъдва в Него – казва Йоан, – е длъжен да постъпва, както е постъпвал Христос“ (1 Йоан 2:6). Както Исус е пазил заповедите на Своя Отец, така и вярващите ще се подчиняват на Божиите заповеди (Йоан 15:10).

След като те са остатъкът, делата им трябва да бъдат в хармония с тяхното вероизповедание – иначе то би било безсмислено. Исус казва: „Не всеки, който Ми казва: Господи! Господи!, ще влезе в небесното царство, но който върши волята

на Моя Отец, Който е на небесата“ (Мат. 7:21). Чрез силата, дадена им от Христос, те спазват Божиите изисквания, включително и десетте заповеди, Божия непроменим морален закон (Изх. 20:1-17; Мат. 5:17-19; 10:17; Фил. 4:13).

3. Свидетелството за Исус. Йоан определя „свидетелството за Исус“ като „духа на пророчеството“ (Откр. 19:10). Остатъкът ще се ръководи от свидетелството за Исус, предадено чрез дарът на пророчеството.

Тази дарба на Духа трябва да действа постоянно в историята на църквата, докато „всички достигнем в единство на вярата и на познаването на Божия Син, в пълнолетно мъжество, в мярката на ръста на Христовата пълнота“ (Еф. 4:13). Ето защо това е една от главните характеристики на остатъка.

Такова пророческо ръководство прави остатъка един пророчески народ, прогласяващ пророческа вест. Той ще разбира пророчеството и ще го обяснява. Откровението на истината, дадено на остатъка, му помага да завърши мисията си – да подготви света за завръщането на Христос (вж. гл. 18 на тази книга).

Поява на остатъка на последните дни. Библията посочва, че остатъкът се появява на световната сцена след времето на голямото гонение (Откр. 12:14-17). Разтърсилите земята събития на

Френската революция, завършили с пленяването на папата в края на 1260-те години (1798 г. сл. Хр.), и изпълнението на трите велики космически знамения – чрез които земята, слънцето, луната и звездите свидетелстват за близостта на Христовото завръщане (вж. гл. 25 на тази книга) – са свързани с голямо съживяване на изследването на пророчеството. Настъпва повсеместно очакване на непосредственото идване на Исус. По целия свят много християни осъзнават, че „краят на времето“ е дошъл (Дан. 12:4).²⁷

Изпълнението на библейските пророчества през втората половина на осемнадесети и първата половина на деветнадесети век довежда до мощно междурелигиозно движение, имащо за център надеждата за Второто пришествие. Във всяка църква могат да се намерят вярващи в непосредственото предстоящо завръщане на Христос, всички се молят, работят и очакват кулминационната точка на вековете.

АДВЕНТНАТА НАДЕЖДА (надеждата за Пришествието – бел. прев.) става причина за дълбоко духовно единство между приелите я и мнозина се съюзяват, за да предупредят света за скорошното завръщане на Христос. АДВЕНТНОТО ДВИЖЕНИЕ се явява като истинско библейско междурелигиозно движение, основано върху Божието слово и адвентната надежда.

Колкото повече изследват Библията, толкова повече те се убежда-

ват, че Бог призовава един остатък, който да продължи недовършената Реформация на християнската църква. Самите те изпитват липсата на истинския дух на Реформацията в църквите, към които принадлежат, и липсата на интерес към изучаването и подготовката за Второто пришествие. Изследването на Библията им открива, че изпитанията и разочарованията, през които Бог ги е водил, представляват дълбока духовна, пречистваща опитност, която ги обединява като Божии остатък. Бог им възлага да продължат Реформацията, дала толкова радост и сила на църквата. С благодарност и смирение те приемат своята мисия, осъзнавайки, че тази поръчка им е възложена от Бог не поради личното им превъзходство, но само чрез милостта и силата на Христос те биха могли да постигнат някакъв успех.

МИСИЯТА НА ОСТАТЪКА

Пророчествата в книгата „Откровение“ очертават ясно мисията на остатъка. Трите ангелски вести от Откр. 14:6-12 разкриват вестта на остатъка, която ще доведе до пълно и окончателно възраждане на евангелската истина.²⁸ Тези три вести обхващат Божия отговор на сатанинската заблуда, която залива света непосредствено преди Христовото завръщане (Откр. 13:3, 8, 14-16). Незабавно след Божия последен апел към света Христос ще се върне, за да прибере жетвата (Откр. 14:14-20).

ПЪРВАТА АНГЕЛСКА ВЕСТ

„И видях друг ангел, че летеше сред небето, който имаше вечното благовестие, за да прогласява на обитаващите по земята и на всеки народ, племе, език и хора. Той каза със силен глас: Бойте се от Бога и Му въздайте слава, защото настана часът, когато Той ще съди; и се поклонете на Този, Който е направил небето и земята, морето и водните извори“ (Откр. 14:6, 7).

Първият ангел символизира Божия остатък, носещ вечното евангелие на света. Това евангелие е същата добра вест за Божията безгранична любов, която древните пророци и апостолите са прогласявали (Евр. 4:2). Остатъкът не представя ново евангелие. С оглед на съда се потвърждава отново вечното евангелие, според което грешниците могат да бъдат оправдани чрез вяра и да получат Христовата правда.

Тази вест зове света към покаяние. Тя призовава всички да се „боят“, да почетат Бог и да му отдадат „слава“ и чест. Ние сме създадени за тази цел и можем да отдадем почит или слава на Бог чрез думите и делата си: „В това се прославя Моят Отец, да принасяте много плод“ (Йоан 15:8).

Йоан предсказва, че движението, приготвящо света за Христовото завръщане, ще постави ударението вър-

ху библейската загриженост как да прославим Бог. Както никога преди, то ще представи новозаветния апел за свято използване на нашия живот: „Вашето тяло е храм на Святия Дух“. Ние нямаме изключителни права над нашите физически, морални и духовни сили; Христос ги е изкупил със Своята кръв на Голгота. „Затова прославете Бога с телата си [и с душите си, които са Божии]“ (1 Кор. 6:19, 20). „И така, ядете ли, пиете ли, вършите ли нещо, всичко вършете за Божията слава“ (1 Кор. 10:31).

Фактът, че „часът, когато Той ще съди“, е настанал, придава неотложност на призива за покаяние (вж. гл. 24 на тази книга). В Откр. 14:7 думата съд е превод на гръцкото *krisis*, самото съдене като действие, а не присъдата в резултат на това съдене (*krima*). Тя се отнася за целия процес на съд, включително призоваването на хората пред Божествения съд, прегледа на досиетата за водения от тях живот, произнасянето на оправдателна или осъдителна присъда и даването на вечен живот или смърт (вж. Мат. 16:27; Рим. 6:23; Откр. 22:12). Вестта прогласява и Божия съд над всички отстъпили (Дан. 7:9-11, 26; Откр. 17:18).

Вестта за часа на съда сочи поспециално към времето, когато, като последна фаза от Неговото първосвещеническо служене в небесното светилище, Христос започва Своето дело на съд (вж. гл. 24 на тази книга).

Тази вест кани всички да се поклонят на Създателя. Божият призив

за поклонение трябва да се разбира като противодействие на поклонението, отдавано на звяра и на неговия образ (Откр. 13:3, 8, 15). Скоро всички ще трябва да направят избор между истинското и фалшивото поклонение – между поклонението на Бог според Неговите условия (правда чрез вяра) или според нашите условия (правда чрез дела). Заповедта: „и се поклонете на Този, Който е направил небето и земята, морето и водните извори“ (Откр. 14:7; срв. Изх. 20:11), насочва вниманието към четвъртата заповед. Тя води хората към истинско поклонение на Създателя, което включва почитане на създадения от него паметник на Сътворението – седмия ден, Господната събота, която Той е постановил при Сътворението и потвърдил в Декалога (вж. гл. 20 на тази книга). Ето защо вестта на първия ангел призовава към възобновяване на истинското поклонение чрез представяне на Христос пред света като Създател и Господ на библейската събота. Това е белегът на Божието сътворение, пренебрегван от мнозинството Негови създания.

Прогласяването на тази вест привлича съвсем навреме вниманието към Бог-Творец. Тя се разнася в такъв исторически момент, когато еволюционната философия получава силен тласък с публикуването на труда на Чарлс Дарвин *Произход на видовете* (1859 г.). Проповядването на вестта на първия ангел представлява най-голямата стена срещу напредъка на еволюционната теория.

Това е призив и за възстановяване честта на Божия свят закон, потъпкан от „човека на греха“ (2 Сол. 2:3). Само когато истинското поклонение бъде възобновено и вярващите живеят според принципите на Божието царство, Бог може да бъде прославен.

ВТОРАТА АНГЕЛСКА ВЕСТ

„Падна, падна великият Вавилон, който напои всички народи от виното на своето разпалено блудстване“ (Откр. 14:8).

Още от древни времена градът Вавилон е бил символ на незачитане на Бог. Неговата кула е била паметник на отстъплението и център на бунта (Бит. 11:1-9). Луцифер (Сатана) е бил невидимият му княз (Ис. 14:4, 12-14). Изглежда той е искал да направи Вавилон средство за изпълнение на изкусния си план да властва над човечеството. В цялата Библия битката между Божия град Йерусалим и сатанинския град Вавилон илюстрира конфликта между доброто и злото.

В ранните християнски векове, когато римляните потискат както юдеи, така и християни, юдейската и християнската литература изобразява град Рим като Вавилон.²⁹ Мнозина считат, че Петър използва Вавилон като псевдоним на Рим (1 Пет. 5:13). Поради отстъплението и гонението, извършено от Рим,

повечето протестанти в епохата на Реформацията и след нея наричат Римската църква духовен Вавилон (Откр. 17), враг на Божия народ.³⁰

В Откр. 17:5 Вавилон е наречен блудница, майка на блудниците и на нейните нечисти дъщери. Той символизира всички отстъпили религиозни организации и тяхното ръководство, макар че се отнася по-специално за големия отстъпнически религиозен съюз между звяра и неговия образ, който ще предизвика последната криза, описана в Откр. 13:15-17.

Втората ангелска вест изважда на преден план всемирната природа на вавилонското отстъпничество и неговата насилническа власт с думите: „напои всички народи от виното на своето разпалено блудстване“. „Виното“ на Вавилон представлява еретическите му учения. „Вавилон“ ще упражни натиск върху гражданските власти, за да наложи по целия свят фалшивите си религиозни учения и наредби.

„Блудството“ е незаконната връзка между Вавилон и народите – между отстъпилата църква и гражданската власт. Църквата трябва да бъде невяста на своя Господ. Търсейки вместо Него подкрепата на държавата, тя изоставя съпруга си и извършва духовно прелюбодеяние (срв. Йез. 16:15; Як. 4:4).

Тази незаконна връзка води до трагедия. Йоан вижда жителите на земята „опити“ от фалшивите

учения, а самият Вавилон – блудницата – „се беше опила от кръвта на светиите и от кръвта на Исусовите мъченици“, които отказват да приемат небиблейските £ доктрини и да се подчинят на нейната власт (Откр. 17:2, 6).

Вавилон пада, защото отхвърля вестта на първия ангел – евангелието на правда чрез вяра в Създателя. Както в първите няколко столетия Римската църква отстъпва, така и много днешни протестанти са се отделили от великите библийски истини на Реформацията. Това пророчество за падането на Вавилон намира своето изпълнение най-вече в отделянето на протестантизма като цяло от чистотата и простотата на вечното евангелие на правдата чрез вяра, което някога Реформацията е наложила с такава сила.

Вестта на втория ангел ще бъде все по-актуална с приближаването на края. Тя ще намери пълно изпълнение в съюзяването на различните религиозни организации, отрекли първата ангелска вест. Вестта за падането на Вавилон е повторена в Откр. 18:2-4, където се обявява пълното рухване на Вавилон и се призовават Божиите чеда, които все още принадлежат към различни религиозни общности, влизащи в състава на Вавилон, да се отделят от него. Ангелът казва: „Излез от нея, народе Мой, за да не участваш в греховете £ и да не споделяш язвите £. (Откр. 18:4).³¹

ТРЕТАТА АНГЕЛСКА ВЕСТ

„Ако някой се поклони на звяра и на неговия образ и приеме белег на челото си или на ръката си, той ще пие от виното на Божия гняв, което е приготвено чисто в чашата на гнева Му; и ще бъде мъчен с огън и жупел пред святите ангели и пред Агнеца. И димът от тяхното мъчение ще се издига до вечни векове; и онези, които се покланят на звяра и на образа му, няма да имат отдих нито денем, нито нощем, нито кой да е, който приема белега на името му. Тук е нужно търпението на светиите, на тези, които пазят Божиите заповеди и вярата в Исус“ (Откр. 14:9-12).

Първата ангелска вест прогласява вечното евангелие и призовава към възстановяване на истинското поклонение на Бог като Създател, тъй като часът на съда е дошъл. Вторият ангел предупреждава за всички произлезли от човека форми на поклонение. Накрая третият ангел прогласява Божието сериозно предупреждение срещу поклонението на звяра и на неговия образ, което всички, отхвърлили евангелието на правда чрез вяра, ще сторят задължително.

ЗВЯРЪТ, описан в Откр. 13:1-10, е съюзът между църква и държава, властвал над християнския свят в продължение на много столетия,

описан от Павел като „човека на греха“ (2 Сол. 2:2-4) и от Даниил – като „малък рог“ (Дан. 7:8, 20-25; 8:9-12).

ОБРАЗЪТ НА ЗВЯРА представлява онази форма на религия на отстъплението, която църквите, загубили истинския дух на Реформацията, ще развият в обединение с държавата, за да наложат ученията си на другите. Обединявайки църква и държава, те ще се превърнат в съвършен образ на звяра – отстъпилата църква, извършвала гонение в продължение на 1260 години. Оттук и името образ на звяра.

Третата ангелска вест прогласява най-сериозното и страшно предупреждение в Библията. Тя разкрива, че хората, които се подчинят на човешки авторитет през време на последната криза на земята, ще се поклонят на звяра и на неговия образ вместо на Бог. При този последен конфликт ще се развият две ясно различаващи се групи. Едната ще проповядва евангелие от човешки измислици и ще се покланя на звяра и на неговия образ, навличайки си най-сериозните осъждания. Другата, рязко отличаваща се, ще живее според истинското евангелие и ще „пази Божиите заповеди и вярата в Исус“ (Откр. 14:9, 12).

Последен спорен въпрос е истинското и фалшивото поклонение, истинското и фалшивото евангелие.

Когато този въпрос бъде изнесен пред света, тези, които отхвърлят Божия паметник на Сътворението – библейската събота, избират да се покланят и да почитат НЕДЕЛЯТА с пълното съзнание, че тя не е определеният от Бог ден за поклонение, ще приемат „БЕЛЕГА НА ЗВЯРА“. Този белег е белег на бунт. Звярът претендира, че е променил деня за поклонение, демонстрира властта си дори над Божия закон.³²

Третата вест насочва вниманието на света към последствията от отказа да приеме вечното евангелие и Божиата вест за възстановяване на истинското поклонение. Тя представя живо крайния резултат от избора на истинското поклонение. Изборът не е лесен, защото, какъвто и да бъде, той съдържа в себе си страдание. Хората, които се подчинят на Бог, ще изпитат гнева на змея (Откр. 12:17) и накрая ще бъдат заплашени със смърт (Откр. 13:15), докато изbralите да се покланят на звяра и на неговия образ ще си навлекат седемте последни язви и накрая „огненото езеро“ (Откр. 15:1-6; 20:14, 15).

Но докато и двата избора съдържат страдание, изходът им е различен. Тези, които се покланят на Създателя, ще избегнат смъртната ярост на змея и ще застанат заедно с Агнеца на хълма Сион (Откр. 14:1; 7:2, 4). Покланящите се на звяра и образа му, от друга страна, получават в пълна мярка Божия гняв и умират в присъствието на светите ангели и на Агнеца (Откр. 14:9, 10; 20:14).

Всеки човек ще трябва да избере на кого да се поклони. Или изборът на правда чрез вяра ще се открие в участието

на човека в една форма на поклонение, която Бог е одобрил, или изборът му на правда чрез дела ще се открие в участието му във форма на поклонение, която Бог е забранил, но която е наредена от звяра и неговия образ – едно измислено от човека поклонение. Бог не може да приеме последната форма на поклонение, защото тя слага на първо място човешки заповеди, не Божиите. Тя търси оправдание чрез човешки дела, а не чрез вяра, идваща от пълно предаване на Бог като Създател, Изкупител и Възстановител. В този смисъл вестта на третия ангел е вест за оправдание чрез вяра.

Бог има Свои чеда във всички църкви, но чрез ЦЪРКВАТА НА ОСТАТЪКА Той прогласява вест, която трябва да възстанови истинското поклонение към Него, като призовава народа си да излезе от отстъплението и да се приготви за Христовото завръщане. Съзнавайки, че много от Божиите люде все още не са се присъединили към тях, членовете на църквата на остатъка чувстват своето несъвършенство и слабостите си, когато се опитват да изпълнят тази сериозна мисия. Те си дават сметка, че само чрез Божиата благодат могат да изпълнят възложената им изключително важна задача.

В светлината на скорошното идване на Христос и на необходимостта от подготовка за среща с Него до всеки от нас идва Божият настоятелен, пълен със състрадание зов: „Излез от нея, народе Мой, за да не участваш в греховете ъ и да не споделяш язвите ъ; защото греховете ъ стигнаха чак до небето и Бог си спомни нейните неправди“ (Откр. 18:4, 5).

Бележки

1. Ослепителната яркост на слънцето, обкръжаваща чистата жена, (Откр. 12:1) представлява, според различните коментатори, светлината на новозаветното евангелие, която е придала сила и помазване на първата църква. Луната, отразяваща светлината на слънцето, подходящо символизира старозаветното отразяване на светлината на Евангелието посредством предсказанията и ритуалите, сочещи напред към Кръста и Идващия. Короната с дванадесетте звезди представлява корените на църквата, появяващи се в Стария завет в бащите на дванадесетте племена и продължаващи в Новия чрез дванадесетте апостоли.

2. Употребата на принципа „ден–година“ за пресмятане на пророческото време е спомената по-рано по отношение на Месианското пророчество от Даниил гл. 9. Вж. гл. 4 от тази книга.

3. SDA Bible Cotentary, vol. 4, p. 835.

4. Името папа идва буквално от старолатинското *papa*, от старогръцкото *paras*, „баща“, „епископ“; гръцкото *pappas*, „баща“. Папата е „епископът на Рим; главата на Римокатолическата църква“ (Webster's New Universal Unabridged Dictionary, 2nd ed. [New York, NY: Simon & Schuster, 1979]).

5. Папството може да се дефинира като система на църковно управление, при която папата е облечен с върховната власт.

6. Писмо от Юстиниан до папа Йоан, цитирано в писмо от папа Йоан до Юстиниан в *Codex Justinianus* (Code of Justinian), book 1, title 1, 8, *Corpus Juris Civilis*, corp., Paulus Krueger, 12th ed. (Berlin: Weidmannsche Verlagsbuchhandlung, 1959), vol. 2, p. 11, in *The Civil Law*, ed. and trans. S. P. Scott, (Cincinnati, OH: Central Trust Corp., 1932), vol. 12, pp. 11-13. Cf. *Justiniani Novellae* (Justinian's New Constitutions), 131st New Constitution, Chap. 2, *Corpus Juris Civilis*, comps. Rudolfus Schoell and Guilelmus Kroll, 7th ed., vol. 3, p. 665; in *Civil Law*, vol. 17, p. 125. Вж. също Don Neufeld and Julia Neuffer, eds., *Seventh-day Adventist Bible Student's Source Book* (Washington, D. C.: Review and Herald, 1962), pp. 684, 685.

7. Писмо от Юстиниан до архиепископ Епифаний Константинополски, 26 март 533 г. в *Codex Justinianus*, Book 1, title 1, 7, *Corpus Juris Civilis*, Krueger's ed., vol. 2, p. 8, както е цитирано в *Source Book*, p. 685.

8. Вж. например „Persecution“; *Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed. James Hastings (New York, NY: Charles Scribner's Sons, 1917), vol. 9, pp. 749-57; John Dowling, *The History of Rotanist: Froth the Earliest Corruptions of Christianity to the Present Time*, 10th ed. (New York, NY: Edward Walker, 1846), pp. 237-616.

9. Този удар уврежда сериозно престижа на папството, но не слага край на неговото влияние. Откр. 13:3 говори за излекуване на „смъртоносна рана,“ посочвайки едно съживление на папското влияние. В последното време то ще се превърне в най-силното религиозно влияние на света.

10. George Trevor, *Rome: From the Fall of the Western Empire* (London: The Religious Tract Society, 1868), pp. 439, 440; John Adolphus, *The History of France From the Year 1790 to the Peace Concluded in Amiens in 1802* (London: George Kearsey, 1803), vol. 2, pp. 364-369. Вж. също *Source Book*, pp. 701, 702.

11. Leroy E. Froom, *The Prophetic Faith of Our Fathers* (Washington, D. C.: Review and Herald, 1948), vol. 2, pp. 765-782.

12. Peter Geiermann, *The Convert's Catechism of Catholic Doctrine* (St. Louis, MO: B. Herder Book Co., 1957), pp. 27, 28.

13. Пак там, с. 27.

14. По-късно доктрината за папската непогрешимост се основава на допускането, че: 1) „непогрешимостта като атрибут на Божествената църква задължително се намира в пълнота в главата на църквата“; 2) Петър е непогрешим в проповядване на вярата и морала и 3) папата наследява от Петър атрибутите на Божествената църква. Заключение е, че когато говори *ex cathedra*, „папата е непогрешим Учител на вярата и морала“ (Geiermann, p. 29). *Ex cathedra* на латински означава буквално „от престола“ и се отнася до официалните заявления на папата до Католическата църква.

15. За претенциите по отношение на папството вж. например Lucius Ferraris, „Papa“ art. 2; in *Prompta Bibliotheca* (Venice; Gaspar Storti, 1772), vol. 6, pp. 25-29, както е цитирано в *Source Book*, p. 680. За претенциите на самото папство вж. например Pope Leo XIII, *Encyclical Letter*, Jan. 10, 1890 и June 20, 1894 в *The Great Encyclical Letters of Pope Leo XIII* (New York, NY: Benziger Brothers, 1903), pp. 193, 304. Вж. също *Source Book*, p. 614.

16. *Catechism of the Council of Trent /or Parish Priests*, превод от John A. McHugh and Charles J. Callan (New York, NY: Joseph F. Wagner, 1ne., 1958 reprint), pp. 258, 259. Вж. също *Source Book*, pp. 1041-1043.

17. *SDA Bible Commentary*, vol. 7, pp. 47, 48.

18. Вж. Съборът в Трент, сесия IV (8 април 1546), както е цитирано в *The Creeds of Christendom*. Ed., Philip Sehaft, 6th ed., rev. (Grand Rapids, MI: Baker, 1983), vol. 2, pp. 79-83. Вж. също *Source Book*, pp. 1041-1043.

19. Froom, *Prophetic Faith of Our Fathers*, vol. 2, pp. 528-531.

20. Frederic W. Farrar, *History of Interpretation* (Grand Rapids, MI: Baker, 1979), p. 358.

21. Пак там.

22. Robert M. Grant, *A Short History of Interpretation of the Bible* (Philadelphia, PA: Fortress Press, 1984), p. 97.

23. Farrar, p. 361.

24. Пак там, с. 363.

25. Grant, p. 97.

26. Farrar, p. 365.

27. За произхода на остатъка вж. Froom, *Prophetic Faith of Our Fathers*, vol. 4; P. Gerard Damsteegt, *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission* (Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans, 1977).

28. Cf. Damsteegt, „A Theology of Restoration“ (доклад, изнесен на Конференцията, посветена на стогодишнината на евангелизирането, университет Ендрюс, 4 май 1974).

29. Вж. *Midrash Rabbah on Gentiles* 1.6, 4; Tertullian, *Against Marcion* III, 13; Tertullian, *Answer to the Jews*, 9.

30. Froom, *Prophetic Faith of Our Fathers*, vol. 2, pp. 531, 787.

31. *SDA Bible Commentary*, vol. 7, pp. 828-31.

32. Католическата църква претендира, че има правото да промени деня за поклонение. „Въпрос: Кой е библейският почивен ден? Отговор: Съботата е библейският почивен ден. Въпрос: Защо спазваме неделята вместо съботата? Отговор: Ние спазваме неделята вместо съботата, защото Католическата църква е прехвърлила тържествеността от съботата върху неделята“ (Geiermann, p. 50). Вж. също *Source Book*, p. 886. Този катехизис е получил „апостолското благословение“ на папа Пий X на 25 януари 1910 г. (пак там).

